

SRPSKO-SLOVENAČKA ZAVERA

Za velike istorijske događaje zajedničko je to da ih nije izazvao samo jedan činilac, već su oni, po pravilu, proizvod čitavog spleta različitih okolnosti i dejstva različitih faktora. Ipak, u toj šumi uzroka uvek se mogu izdvojiti oni koji su imali veći učinak, pa i oni čije je dejstvo bilo odlučujuće za nastanak tog istorijskog događaja.

Ova konstatacija važi i za raspad Jugoslavije, što je jedan od najnegativnijih događaja 20-og veka i jedna, kako kaže Latinka Perović, retrogradna istorijska pojava. Tom raspadu doprinelo je više različitih unutrašnjih i spoljnih faktora, neki više neki manje. Ali, teza koju ovde želimo da iznesemo i argumentujemo jeste da je **zajedničko delovanje Srbije i Slovenije protiv Jugoslavije** bilo glavni razlog njene propasti i svih onih negativnih posledica koja su iz toga proizašle. Ovo zajedničko delovanje Srbije i Slovenije radi definitivnog i nepovratnog uklanjanja Jugoslavije kao državne tvorevine bilo je do te mere umišljajno, sinhronizovano i energično da se može govoriti o **zaveri** Srbije i Slovenije za rušenje Jugoslavije.

Ono što je u svakom slučaju nesporno jeste objektivna podudarnost interesa srpskog nacionalizma i slovenačkog separatizma koji su, već u drugoj polovini 80-tih godina prošlog veka postali dominantne duhovne snage u Srbiji i Sloveniji. Ali, podudarnost njihovih interesa i prijateljstvo ove dve idejne i političke orijentacije nije nastalo u novije vreme. Ono datira najmanje od stvaranja Jugoslavije 1918, što bi svakako potvrdila uporedna analiza istorijata ta dva fenomena tokom 20-og veka. Ali, kako ovaj rad nije historiografskog karaktera, ograničićemo se samo na neka najosnovnija zapažanja.

Ako pođemo od konstatacije da Jugoslavija nije bila ni veštačka ni versajska tvorevina, već izraz težnji južnoslovenskih naroda za ujedinjenjem, ipak se nameće jedno neugodno pitanje: koliko je pre 1918 ideja jugoslovenstva bila prodrila u široke narodne mase, da li su one zaista bile protagonisti te ideje ili su to pretežno bili neki njihovi istaknuti pojedinci? Do koje mere je i elita pojedinih naroda, pre i posle 1918, bila iskreni zagovornik jugoslovenske ideje i Jugoslavije kao definitivne državne tvorevine? I konačno, da li su oni predstavnici pojedinih naroda koji su, u njihovo ime, donosili odluku o formiranju Jugoslavije ili o pristupanju njoj, bili legitimni predstavnici tih naroda i da li su njihove odluke bile legitimne?

Postavljanje ovih pitanja nema za cilj da dovede u pitanje legitimnost osnivanja Jugoslavije, a još manje njeno kasnije postojanje naročito posle Drugog svetskog rata kada je i stepen masovnog prihvatanja Jugoslavije kao trajne državne zajednice bio najveći. Cilj ovih pitanja jeste da se, u stavovima političkih elita pre 1918, utvrdi stepen distanciranja od Jugoslavije, što je klica koja je kasnije odigrala odlučujuću ulogu u raspadu Jugoslavije.

Sa tog stanovišta posmatrano, lako je uočiti da su kod tri glavna aktera jugoslovenskog ujedinjenja postojale krupne razlike u shvatanjima, motivima i namerama. Još u vreme dok je epicentar jugoslovenske ideje bio u Ilirskom pokretu Ljudevita Gaja, u Sloveniji je dominirala ideja obnove slovenačke države, a u Srbiji ideja o uvećanju i proširenju Srbije, odnosno stvaranju Velike Srbije, kako ju je kritički nazvao Svetozar Marković.

Stvaranje Jugoslavije, odnosno Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca, nije donelo neke bitne promene u ovom pogledu. Tokom čitavog njenog postojanja srpska i slovenačka elita imale su snažne rezerve prema toj tvorevini i jasno pokazivale da ona nije ono što odgovara njihovim težnjama. Srpski nacionalizam je na Jugoslaviju gledao isključivo kroz optiku rešavanja srpskog nacionalnog pitanja, pa su otuda za njega uvek postojale samo dve varijante: ili unitaristička i centralistička Jugoslavija pod srpskom hegemonijom (Srboslavija) ili, ako drugi narodi to ne prihvataju, onda etnički homogena srpska država na liniji Karlobag-Ogulin-Karlovac-Virovitica. Srpski nacionalizam je bio stalno razapet između ove dve varijante. Ali, dok je god verovao da je moguća prva varijanta, tj. Jugoslavija kao proširena Srbija, on je preferirao takvu državu, iz raznih razloga, uglavnom spoljno-političkih. „Danas se, kaže Kuljić, sve realnijim čini gledište, lišeno romantičarske ideologizacije, da je spoljnopolićka ugroženost 1918. nagnala u federaciju ne samo Hrvate i Slovence nego i Srbiju, koja je raspolagala samostalnom i istorijski potvrđenom državnošću. Najvažniji faktor opredeljenja za Jugoslaviju 1918. bio je spoljno politički. Jugoslavija se nametala kao brana ne samo od budućeg germanskog nadiranja, već i od ekspanzije Italije, koja bi pri stvaranju nezavisne Srbije ostvarila dominantan uticaj u Hrvatskoj i Sloveniji i time ugrožavala i samu srpsku državu. Osim toga, bez podrške pravoslavne Rusije, koja se raspala 1917, jedna svesrpska država bi teško mogla opstati okružena katolićkim zemljama.“ Drugim rećima, uključivanje Slovenije i Hrvatske u Jugoslaviju bilo je za Srbiju stvaranje tampon zone prema moćnim zapadnim državama. Iz tog razloga potpuno je neumesna optužba koju srpski nacionalizam upućuje Hrvatima, a tek

reda radi i Slovencima, da nikada nisu iskreno želeli zajedničku državu, da su joj pristupili kalkulantski i privremeno. Navodno, jedino su Srbi bez ikakve računice pristajali da svoj nacionalni identitet žrtvuju zarad jugoslovenskog identiteta. Kako kaže Milenko Marković „nije tačno ni jedno ni drugo...Zato što je svaki narod imao neki svoj interes koji je hteo da ostvari zajedničkom državom, pa u tom smislu ni Srbi nisu bili romantičarski bezinteresni. Stvar je, međutim, u tome što su Srbi nametali jedan model jugoslovenske identifikacije koji je išao na poništavanje posebnosti drugih naroda, na zadržavanje privilegije većinskog naroda, na srbizaciju Jugoslavije, odnosno na Jugoslaviju kao proširenu Srbiju. Srpski nacionalizam je uvek bivao projugoslovenski onoliko koliko je odgovaralo njegovom viđenju uređenja zajedničke države, odnosno postajao je antijugoslovenski kada je shvatao da unitaristički koncept te države ne prolazi.“ Ili, kako kaže Latinka Perović „svaki od naroda koji je ušao u sastav jugoslovenske države očekivao je i trebalo je da nađe u njoj svoj vitalni interes. Inače, naročito dugoročno gledano, nije bilo razloga da je smatra svojom državom.“

Ono što je izuzetno iritiralo srpski nacionalizam bila je težnja Hrvata za ravnopravnim odnosima u novoj državi, a posebno zahtev za stvaranjem federacije. Nikola Pašić je ideju federacije odbacivao sa obrazloženjem da bi bilo teško povlačiti granice između federalnih jedinica „zbog izmešanosti stanovništva“, ali to nije bio glavni razlog, to je bio samo izgovor. Glavni razlog je bio taj što srpski nacionalizam nije nikako mogao da prihvati ideju da Hrvati budu ravnopravni sa Srbima. Od Garašanina, koji je govorio da Srbija ima pravo da istupa u ime Južnih Slovena, do Pašića, koji je na osnovu nekih karakteristika srpskog naroda izveo zaključak „da Srbi, a ne Hrvati, koji su uvek bili na strani Zapada, imaju istorijsko pravo da budu okosnica južnoslovenske države“, provlači se teza o superiornosti Srba nad Hrvatima i o apsurdnosti nekakve ravnopravnosti među njima, što predstavlja suštinu srpsko-hrvatskih sporova u doba prve Jugoslavije.

Ovo uverenje o superiornosti Srba nad Hrvatima zakonito se, razvojem srpskog nacionalizma u srpski fašizam, kako u teorijskom smislu (dela vladike Nikolaja), tako i u praktično-političkom smislu (monarho-fašistička diktatura kralja Aleksandra, stvaranje Ljotićevog Zbora, ubistvo hrvatskih lidera u Skupštini Jugoslavije i dr.) pretvaralo u besomučnu mržnju prema Hrvatima. Iz nje se rađao veoma kritičan odnos prema Jugoslaviji i zahtev da se stvori Velika Srbija, da Srbi i Hrvati više nikada ne žive zajedno. Sve to je najsazetije

izrazio jedan od prvaka srpskog fašizma pesnik Jovan Dučić za koga su Hrvati sanjari, fantasti, grandomani i kleptomani, iz čega zaključuje da je život sa Hrvatima apsolutno nemoguć, da je Jugoslavija nesreća za Srbe i da je umesto nje trebalo stvoriti državu ujedinjenog srpstva na 2/3 teritorije Jugoslavije. „Pravo je nevaljalstvo, kaže Dučić, govoriti da su Srbi i Hrvati dva bratska naroda, istih rasnih instikata i zato sposobni za isti ideal i za zajedničku sudbinu u istoj državi. To je trovati zdravu pamet srpskog naroda.“

Dalji razvoj srpskog fašizma vodio je stvaranju njegovog vojnog krila – četničkog pokreta i usvajanju oficijelnog stava o potrebi stvaranja homogene države srpskog naroda – Velike Srbije. Naravno, iz spoljnopolitičkih obzira ideja Velike Srbije morala je biti zakamuflirana u ideju Velike Jugoslavije, ali je svim akterima srpskog fašizma bilo jasno da je formula „Velika Srbija u Velikoj Jugoslaviji“ samo jedna taktička dosetka i da glavni, strateški cilj ostaje stvaranje Velike Srbije.

Tokom čitavog međuratnog perioda srpsko-hrvatske konfrontacije srpski nacionalizam uopšte nije pominjao Sloveniju i Slovence, osim kada je to bilo potrebno radi pojačanja antihrvatske retorike. Već tada je u srpskom javnom mnjenju stvoren osećaj da su oni nebitan faktor u jugoslovenskim pitanjima, da su, sa stanovišta ujedinjenja „srpskog prostora“ i stvaranja Velike Srbije, potpuno neinteresantni.

Ovakav odnos srpskog nacionalizma prema Sloveniji potpuno je korespondirao sa odnosom Slovenije i Slovenaca prema Jugoslaviji u međuratnom periodu. Bilo je potpuno vidljivo da je Jugoslavija za njih interesantna samo u meri u kojoj mogu imati koristi od nje i ona nije nikada bila doživljena kao sopstvena država, već više kao neko prolazno druženje. Jedan od razloga takvog stava bio je i marginalan doprinos Slovenaca stvaranju zajedničke države, tako da nije bez osnova stav iznet u famoznim Prilozima za slovenački nacionalni program da slovenački narod nikada nije samostalno prihvatio odluku da se uključi u Kraljevinu SHS i da takva odluka nije ni mogla biti doneta „u okolnostima tuđe vojne okupacije“. A s druge strane, međuratna administrativna podela jedino je Slovencima davala osećaj jedinstva i nacionalnog okupljanja jer se jedino Dravska banovina podudarala sa slovenačkim etničkim prostorom. S tog stanovišta može se reći da su jedino Slovenci (pored Srba kojima je nesporna dominacija u državnim poslovima davala osećaj da žive u „proširenoj Srbiji“) imali razloga da budu zadovoljni

rešenjem nacionalnog pitanja, odnosno da budu bar toliko zadovoljni dok se ne ukaže neka profitabilnija opcija.

To su bile okolnosti u kojima je prvenstveni zadatak slovenačke elite bio da u zajedničkoj državi afirmiše misao o slovenačkoj posebnosti, o tome da je Slovenija nešto drugo, da Slovenija nije Balkan i tsl. Kako kaže Kiro Hadživasilev „slovenačke partije su se, u toj situaciji, orijentisale na to da gledaju svoja posla, da sopstvenim kadrovima ostvaruju vlast u takozvanoj Dravskoj banovini koja je, uglavnom, obuhvatala teritoriju Slovenije, da sudeluju u beogradskoj vladi i da se ne mešaju u probleme drugih područja zemlje“. Ovo „nemešanje“ se nije odnosilo na pitanja iz kojih je mogla da se izvuče korist za Sloveniju, kao što je to bio srpsko-hrvatski sukob na koji je Slovenija gledala po principu „gde se dvojica svađaju, treći se koristi“. U tom sukobu Slovenija je nastojala da igra ulogu navodno neutralnog arbitra, iako je bilo jasno da je čak i iskrena neutralnost, kakva slovenačka nije bila, više išla na ruku srpskoj strani. „Ima svedočanstava, kaže Kuljić, da je krajem 20-tih A.Korošec, kao ministar unutrašnjih poslova, znao za planirani atentat na S.Radića i da nije želeo da ga spreči. U obe Jugoslavije Slovenija je gradila svoj politički uticaj na poziciji jezička na vagi ili aktivnog arbitra u srpsko-hrvatskom sukobu. Određena srpsko-hrvatska napetost joj je odgovarala, ali ne i preterana, jer se situacija mogla razrešiti pravom jačeg, u kom slučaju bi i posmatrači stradali.“

Narodnooslobodilačka borba, partizanski pokret i obnova Jugoslavije kao federativne države ravnopravnih naroda i narodnosti, zadali su težak udarac srpskom nacionalizmu i slovenačkom separatizmu, kao i svim drugim nacionalizmima. Međutim, oni nisu bili sasvim uništeni i nastavili su da deluju, i u zemlji i u inostranstvu, tokom čitavog posleratnog perioda, na realizaciji svojih ideja o Velikoj Srbiji i nezavisnoj Sloveniji. Danas, kada su te snage trijumfovale, vidljivo je gde su bile njihove uporišne tačke i ko su bili nosioci i zagovornici tih ideja. U pitanju su, naravno, pre svega crkva i kler, zatim preživeli pripadnici kvislinških formacija, četnika i domobrana, zatim deo inteligencije iz redova članova akademija, književnika, univerzitetskih profesora i dr, kao i razni asocijalni elementi koji su svoj sukob sa zakonom pravdali političkim motivima. Kada se ovoj skupini, na početku raspada realnog socijalizma u Istočnoj Evropi, pridružila i masa komunističkih konvertita (u toj akciji je, na primer, jedan od poslednjih predsednika Predsedništva Centralnog komiteta Saveza komunista Jugoslavije Milanko Renovica postao savetnik

četničkog vojskovođe Radovana Karadžića) stvoreni su svi uslovi da kvistlinške snage ovladaju političkom scenom i izvrše preuređenje Jugoslavije po sopstvenoj zamisli.

Najveću prepreku u ovom preuređenju Jugoslavije predstavljali su a) velika emotivna vezanost pretežnog dela stanovništva za Jugoslaviju i b) princip ravnopravnosti naroda i narodnosti, republika i pokrajina.

Za razliku od prve Jugoslavije, koju je malo ko doživljavao kao svoju državu, druga Jugoslavija je za mnoge bila prava i jedina domovina. Visok stepen horizontalne pokretljivosti, ubrzani privredni razvoj, veliki broj mešovitih brakova, osećanje stvarne ravnopravnosti, veliki ugled države u svetu, brojni uspesi sportskih reprezentacija sastavljenih od pripadnika svih naroda i narodnosti, kao i druga svojstva nove Jugoslavije, stvorili su kod većine njenih građana zavidan nivo privrženosti i novog jugoslovenskog patriotizma.

Naravno, ta privrženost nije bila istog intenziteta u svim republikama i pokrajinama i kod svih naroda i narodnosti. Teza srpskog nacionalizma da je srpski narod najviše bio za Jugoslaviju, tj. da je najviše voleo, smišljena je da posluži kao izgovor za kasnije besomučno razaranje Jugoslavije od strane tog nacionalizma. Doduše, tokom trajanja druge Jugoslavije nije bilo istraživanja javnog mnjenja koja bi pokazala koliko je koja etnička skupina bila emotivno vezana za Jugoslaviju. Ali, to ne znači da se sud o tome ne može dati, na osnovu najmanje tri sazajna elementa: na osnovu stepena participacije u zajedničkoj NOB, na osnovu iskustvenog posmatranja i na osnovu toga kako se koja etnička grupacija ponašala tokom raspada zemlje.

Polazeći od ova tri elementa može se pouzdano reći da je u Sloveniji i kod Slovenaca postojao najmanji stepen privrženosti Jugoslaviji i najmanji stepen emocija prema njoj.

Pre svega, dok je tokom Narodnooslobodilačke borbe srpsko-hrvatsko jezičko područje bilo jedno jedinstveno ratište, a partizanske jedinice sastavljene od pripadnika svih naroda i narodnosti, partizanski pokret u Sloveniji bio je odvojen od ostatka zemlje i, u vojnom i operativnom smislu delovao je skoro sasvim samostalno i nezavisno od Vrhovnog štaba NOV. Dakle, i u tom periodu nastavilo se osećanje izdvojenosti i različitosti Slovenije od ostatka Jugoslavije, osećanje koje je slovenačka elita svesno negovala u međuratnom periodu. Slična je situacija bila i sa Makedonijom, ali su tu postojale vojno-operativne veze sa kosovskim i južnomoravskim brigadama .

Ipak, ono što je bitno jeste da su Makedonci, za razliku od Slovenaca, po prvi put u socijalističkoj Jugoslaviji priznati kao narod i dobili svoju državu, te se njihovo osećanje zahvalnosti zbog toga izražavalo kroz, možda najviši, stepen privrženosti Jugoslaviji.

Iz posleratnog zajedničkog života u Jugoslaviji ima mnogo primera slovenačkog demonstriranja različitosti u odnosu na sve druge u Jugoslaviji. Svako, ko je služio vojni rok u nekadašnjoj JNA ili službovao u njoj može posvedočiti da su se, u slobodnim časovima, Slovenci izdvajali u posebnu grupu i da se, kad god je to bilo moguće, nisu družili sa drugima već samo međusobno. Niko drugi to nije činio, čak ni Albanci i Mađari, i svi su se okupljali u mešovite grupe, družili, zajednički izlazili u grad itd.

Ali, ovo nije jedini ni najznačajniji primer. Notorna je stvar da su slovenački rukovodioci vrlo nerado prihvatili funkcije u federaciji i niko od njih nije, kada bi prihvatio kakvu funkciju, preseljavao porodicu u Beograd. Svi drugi su, manje-više, rado prihvatili funkcije u federaciji, doživljavajući to kao unapređenje, po pravilu preseljavali svoje porodice u Beograd, a jedan deo tih ljudi, iz svih republika i pokrajina, trajno je ostao da živi u Beogradu i po prestanku funkcije u federaciji. Slovenci su odlazak u federaciju i Beograd doživljavali kao kaznu, a da bi se to osećanje ublažilo Slovenija je uvela čitav niz kompenzacija. Za njih je na Novom Beogradu, u jednoj stambenoj zgradi, formirana tzv. Slovenačka baza, tj. neka vrsta hotela zatvorenog tipa gde su oni imali obezbeđen smeštaj i ishranu, kao i međusobno druženje i zabavu. Sve njih je petkom popodne odvezio u Ljubljanu specijalni voz, koji ih je vraćao u Beograd u ponedeljak ujutru, tako da je boravak u „tuđoj sredini“ bio sveden na minimum. A ukoliko je neko od njih na funkciji u federaciji dobio manju platu od one koju je imao u Sloveniji, vlada Republike Slovenije pokrivala mu je tu razliku, osim što mu je plaćala i tzv. dodatak na odvojeni život od porodice.

Jednom rečju, Slovenci su i u socijalističkoj Jugoslaviji koristili svaku priliku da potenciraju sopstvenu različitost od svih drugih i svoje organsko nepripadanje jugoslovenskoj zajednici. Naravno, svi neprijatelji Jugoslavije znali su da od njihovih pokušaja da se ona sruši neće biti ništa dok je Tito živ. Zbog toga su oni pravu akciju odlagali za period posle dana „D“, tj. posle Titove smrti, kako je to svojevremeno preporučio Zbignjev Brežinski. Ali, to nije značilo da treba biti neaktivan i da treba sve odložiti za kasnije. Naprotiv, neophodno je koristiti sve mogućnosti koje pruža sam socijalistički sistem u SFRJ da bi se plasirale sopstvene ideje i pripremila akcija posle dana „D“.

Polazeći od ovakvog stava slovenački separatizam je, kao što je rečeno, koristio svaku priliku za plasiranje svojih ideja. Jedna od tih prilika bila je i tzv. Cestna afera(1969), čiji je autor bio Stane Kavčič, predsednik slovenačke vlade. U toj „aferi“ radilo se, navodno, o tome da su savezni organi izostavili Sloveniju iz međunarodnih kredita za izgradnju puteva, a u stvari sama Slovenija se nije bila prijavila za te kredite. Naravno, slovenačko rukovodstvo je bilo svesno toga, ali mu to nije smetalo da orkestrira snažnu kampanju o diskriminaciji Slovenije u jugoslovenskoj zajednici, iz čega je sledio logičan zaključak da ona u toj zajednici nema šta da traži.

Slovenačka elita je dobro znala da je za rušenje Jugoslavije od presudne važnosti rušenje principa ravnopravnosti republika i pokrajina, naroda i narodnosti. I zaista, princip ravnopravnosti bio je, naročito nakon iskustva sa srpskom hegemonijom u prvoj Jugoslaviji, najvažnija odlika nove države. O ravnopravnosti se strogo vodilo računa ne samo kod raspodele funkcija u sistemu javne vlasti, i to od opština do federacije, već i u svim drugim aspektima društvenog života. Taj princip, apsolutno primenjen, imao je ponekad i štetne posledice jer je kod sastava organa preferirao princip ravnopravnosti u odnosu na princip stručnosti, ali je to bila mala cena u odnosu na prednosti zajedničkog života. Neki čak tvrde da je Tito, kod hapšenja političkih protivnika, insistirao da se ravnopravno hapsi u svim republikama i pokrajinama. Bilo ovo tačno ili ne, ali i to je ilustracija značaja koji se pridavao principu ravnopravnosti. Naravno, ovo ne znači da praksa ponekad nije odstupala od principa i da se, objektivno, nisu pojavljivali različiti oblici neravnopravnosti, naročito u privredi. Ali, ono što je bitno jeste da niko nije mogao da ima formalno drugačiji položaj od ostalih, da pretenduje na drugačiji tretman. Izuzetak od ovoga bila je pomoć nedovoljno razvijenim republikama i Kosovu, ali to nije doživljavano kao kršenje principa ravnopravnosti, već kao korekcija stihije tržišta.

Znajući za vitalnu važnost principa ravnopravnosti slovenačka elita je u akciju rušenja Jugoslavije krenula upravo napadom na ovaj princip zahtevajući, u različitim pitanjima i različitim oblastima, da Slovenija bude drugačije tretirana, da za sve u Jugoslaviji važe jedne norme a za Sloveniju druge. Shvativši, nakon poraza u Cestnoj aferi da će pravo vreme za akciju biti tek posle dana „D“, slovenačko rukovodstvo je odmah posle Titove smrti obnovilo delovanje na rušenju principa ravnopravnosti, a time i Jugoslavije. Kada je, negde 1981-82, savezna vlada, sa ciljem da ograniči preterani odliv deviza iz zemlje, donela uredbu o ograničenju broja putovanja u inostranstvo, u

Sloveniji je nastala takva uzbuna kao da joj je neko objavio rat. Tvrđilo se da je ovaj propis uperen protiv Slovenije u nameri da se spreče kontakti sa slovenačkom manjinom u Italiji i Austriji i ultimativno je zahtevano da Slovenija bude izuzeta iz primene te uredbe. Suočena sa ovim neviđenim pritiskom, a u situaciji kada rukovodstva drugih republika nisu razumela kuda vodi ovakvo ponašanje Slovenije, savezna vlada je promenila uredbu tako da ona nije važila za Sloveniju. Iako je ova uredba vrlo brzo ukinuta, sama činjenica da je Slovenija uspela da za sebe obezbedi drugačiji tretman stvorila je opasan presedan. Ohrabrena ovim uspehom, Slovenija je nastavila sa žestokom akcijom distanciranja od Jugoslavije. Na meti su bile sve zajedničke jugoslovenske institucije, počev od Saveza književnika pa do JNA, ali je naročito ova druga bila omiljena meta. Od zahteva da Slovenci služe vojni rok samo u Sloveniji, preko zahteva da se komandovanje u jedinicama JNA u Sloveniji vrši na slovenačkom jeziku, do zahteva za civilnim služenjem vojnog roka u Sloveniji, sve je bilo usmereno ka tome da se Sloveniji obezbedi drugačiji tretman u odnosu na sve druge republike i pokrajine i time potkopa stabilnost Jugoslavije.

Neki autori smatraju da se, u godinama zapleta jugoslovenske krize, u suštini radilo o sukobu proevropskih, reformističkih i demokratskih težnji koje je oličavala Slovenija i staljinističke ortodoksije oličene u Miloševićevom populizmu, te da je Slovenija krenula putem razdruživanja tek nakon što su odbačeni njeni predlozi o konfederaciji i asimetričnoj federaciji. U odgovoru na ovu tvrdnju može se reći da je bilo reformističkih težnji u Sloveniji (na pr., zahtev za civilnim služenjem vojnog roka) kao i staljinizma u Srbiji (ukoliko nije uvreda za staljinizam da se pod njega podvede Politikina rubrika *Odjeci i reagovanja*), ali nije to ono što je bilo presudno niti za odnose između Srbije i Slovenije, niti za odnose u Jugoslaviji. Kao što je izneto, slovenački separatizam i širenje uverenja da Sloveniji nije mesto u Jugoslaviji datiraju znatno pre pojave Miloševića. A slovenačke parole o ulasku u Evropsku uniju i o „asimetričnoj federaciji“ nisu imale za cilj ni jedno ni drugo, već rušenje Jugoslavije. Zahtev „Evropa zdaj“, osim što je postavljen vrlo ultimativno, značio je samo jedno: ako Jugoslavija nije spremna da **odmah** uđe u EU, onda treba da pusti Sloveniju da sama ide. Da je ono „zdaj“ bilo samo jedna retorička figura, koja je trebalo da uveri Slovence da će Slovenija biti odmah primljena u EU i da zato treba što pre da izađe iz Jugoslavije, vidi se i po tome što je Slovenija u EU primljena tek 2004, tj. punih 13 godina nakon osamostaljenja i skoro 20 godina nakon što je lansirana parola „Evropa zdaj“.

A šta tek reći za ideju asimetrične federacije po kojoj su svi ostali trebali ostati u Jugoslaviji a zatim bi Slovenija sa Jugoslavijom stupila u partnerski odnos? Ta ideja je bila sušta suprotnost principu ravnopravnosti i nije postojala ni teoretska šansa da je bilo ko u Jugoslaviji prihvati. Uostalom, Slovenci su to vrlo dobro znali i tu ideju su lansirali **samo zato** da bi mogli da pričaju kako se njihovi predlozi u Jugoslaviji ne prihvataju.

A što se tiče slovenačke demokratije, dovoljno je ukazati na problem tzv. „otpisanih“, građana Slovenije pripadnika manjinskih naroda koji su nasilno izbrisani iz knjige državljana i time lišeni osnovnih ljudskih prava.

Kada se sve ovo ima u vidu i kada se zna da je Jugoslavija samo kao celina bila objekt ljubavi većine njenih građana, onda se može reći da niko nije izrekao tako kolosalnu političku glupost kao što je to uradio Slobodan Milošević kada su slovenački delegati ustali i napustili 14. Kongres SKJ januara 1990. „Neka ih, neka idu, Savez komunista Jugoslavije nastaviće svoju aktivnost i bez njih“ rekao je Milošević, a svakome je bilo jasno da je to kraj ne samo Saveza komunista već i Jugoslavije.

Doduše, ostaje nejasno da li su ove reči Slobodana Miloševića bile izraz političke kratkovidosti, tako tipične za sitnog birokratu koga događaji izbace u političke vrhove, ili je to bio sastavni deo plana srpskog fašizma o rešenju srpskog nacionalnog pitanja.

Činjenica je da srpski nacionalizam, a naročito njegova ekstremna varijanta koja je, spajanjem sa socijalističkim idejama, porodila srpski nacional – socijalizam ili fašizam, nije nikada računala sa teritorijom Slovenije. Kolebanja srpskog fašizma oko toga da li stvoriti samostalnu Veliku Srbiju ili Veliku Srbiju u okviru Jugoslavije definitivno su rešena projektom Stevana Moljevića, kasnije drugog čoveka četničkog pokreta, od 30. Juna 1941, zatim instrukcijama Draže Mihajlovića iz iste godine, kao i na kongresu Ravnogorskog pokreta u selu Ba januara 1944. godine. Pritom je, naravno, optiranje za Veliku Srbiju u „Velikoj Jugoslaviji“ bilo isključivo taktičkog karaktera i diktirano spoljnopolitičkim razlozima. Stvaranje samostalne Velike Srbije stavilo bi na dnevni red međunarodno priznanje te nove države, a takozvana „jugoslovenska“ vlada u izbeglištvu ne bi više mogla tako da se predstavlja i izgubila bi diplomatsku i finansijsku podršku zapadnih saveznika. Da bi, dakle, „i vuk bio sit i ovce na broju“, srpski fašizam je izmislio formulu **homogene** „Velike Srbije u Velikoj Jugoslaviji“, iako je on i dušom i srcem bio za samostalnu Veliku Srbiju koja

neće imati nikakve veze sa Hrvatima. Istom ovom triku Velike Srbije u Jugoslaviji pribegao je pedeset godina kasnije i Slobodan Milošević. Iako je čitav srpski nacionalni korpus već početkom 90-tih bio za stvaranje Velike Srbije, što se jasno videlo po eksplozivnom rastu popularnosti Šešelja i njegove stranke koji su tu ideju izneli u javnost, Slobodan Milošević je bio svestan da bi brisanje imena Jugoslavija stvorilo tri vrste nepremostivih problema: prvo, otvorilo bi se pitanje međunarodnog priznanja te države, sa izvesnošću da ona, zbog nasilnog menjanja avnojskih granica, ne bi bila priznata od velikog broja država; drugo, snažne emocije koje su u međunarodnoj zajednici, naročito u nesvrstanim zemljama, postojale za Jugoslaviju sasvim bi splasnule i niko ne bi mario za Veliku Srbiju; treće, opredeljenje za Veliku Srbiju potpuno bi razgoltilo propagandni karakter teze da se Srbija bori za opstanak Jugoslavije i demotivisalo bi onaj deo dobrovoljaca koji su odlazili u rat protiv Hrvatske i Bosne i Hercegovine sa uverenjem da brane Jugoslaviju.

Iz svega što je rečeno može se zaključiti da esenciju srpskog fašizma predstavlja mržnja prema Hrvatima, kao što je kod nemačkog nacizma esenciju predstavljala mržnja prema Jevrejima. Pritom treba imati u vidu da koreni te mržnje ne leže u događajima iz Drugog svetskog rata, već u složenim srpsko-hrvatskim odnosima još tokom 19-og veka. I tada, a naročito posle 1918, radilo se o povređenoj sujeti srpske elite izuzetno iritirane težnjom Hrvata, koje su Srbi „oslobodili vekovnog ropstva“, da budu jednaki sa Srbima, da Jugoslaviju oblikuju kao federaciju ravnopravnih naroda. Ova povređena solunaška sujeta pretvorila se, već u prvim godinama nove države, u neprijateljski stav prema Hrvatima, u mržnju i uverenje da sa njima nikakva zajednička država nije moguća. Još je kralj Aleksandar otvoreno pretio Hrvatima vojnom intervencijom: „Ama doći će Pera (Živković) da im pokaže, oca im hrvatskog“. Iz ovakvog raspoloženja, koje je bivalo sve radikalnije, proizašlo je i ubistvo hrvatskih političara u skupštini Jugoslavije, nakon kojeg su srpsko-hrvatski odnosi bili nepovratno narušeni. Sporazum Cvetković-Maček bio je samo zakasneli i neuspeli pokušaj da se spasi što se spasiti može, sa kojim u osnovi nije bila zadovoljna ni jedna strana, a najmanje eksponenti srpskog fašizma.

U posleratnom razvoju mržnje srpskog fašizma prema Hrvatima ključnu tačku predstavlja mit o Jasenovcu. Naime, srpski fašizam je vrlo brzo shvatio da će mržnja prema Hrvatima u srpskom nacionalnom korpusu biti utoliko veća ukoliko bude veći broj Srba pobijenih u NDH a naročito u

Jasenovcu. Već aprila 1942, kada je bilo apsolutno nemoguće znati broj nastradalih, srpski fašista Jovan Dučić, koji se inače nalazio u SAD, izašao je sa tvrdnjom „da u našoj zemlji pokla 500.000 nejači jedan narod koji je bio naš sugrađanin“. A cifru od milion pobijenih Srba, od čega najmanje 700.000 u Jasenovcu, sa kojom i danas zvanično operiše srpski fašizam, prvi je lansirao četnički pokret u jednom dokumentu iz 1944. godine: „Kada zatreše nešto ispod milion, stadoše da predahnu“. Od tog doba pa do danas srpski fašizam se najlakše prepoznaje po tvrdnji da je u NDH pobijeno najmanje milion Srba, od čega u Jasenovcu 700.000, mada neki fanatizovani srpski fašisti, kao Milan Bulajić, tvrde da je broj stradalih u Jasenovcu „verovatno i veći od 850.000“, a s obzirom na to da nisu istražena sva grobna mesta „moglo bi biti i oko milion žrtava“ samo u Jasenovcu. Na osnovu ovakvih kalkulacija jedan drugi eksponent srpskog fašizma, Matija Bećković, stvorio je sintagmu o Srbima kao „ostatku zaklanog naroda“, čija je namena bila da kod svakog Srbina stvori neugasivu žeđ za osvetom i za totalnim uništenjem Hrvata kao naroda.

Kao i kod svih ostalih teza i stavova srpskog fašizma, tako i u ovom pogledu egzaktni podaci pokazuju da se radi o monstruoznoj laži koja treba da opravda nameru o uništenju Hrvata i o stvaranju homogene Velike Srbije.

Pre svega, stručna demografska istraživanja dokazala su da Jugoslavija nije imala 1.700.000 žrtava u Drugom svetskom ratu, već ukupno oko milion, od čega je samo boraca NOVJ poginulih u borbama sa okupatorom i kvislinzima bilo 305.000. Ako se tome doda i oko 200.000 poginulih pripadnika kvislinških jedinica, vojne i civilne žrtve u aprilskom ratu 1941 i u savezničkim bombardovanjima 1944, preminule u zarobljeništvu u Nemačkoj i Italiji, masovna stradanja civilnog stanovništva u Srbiji u logorima i kaznenim ekspedicijama okupatora, zatim pokolji bošnjačkog stanovništva u Sandžaku i Bosni od strane četnika itd, videće se da ukupan broj Srba stradalih u NDH ne može biti veći od sto hiljada.

U prilog ovakvom zaključku govore i statistički podaci po kojima je 1941. godine na teritoriji Hrvatske i Bosne i Hercegovine živelo 1.963.000 Srba, a 1948. godine 2.179.000, kojima treba dodati i 160.000 Srba preseljenih iz tih krajeva u Vojvodinu. Dakle, rast od 376.000 za sedam godina jeste mali, ali treba imati u vidu činjenicu da kod svih naroda dolazi u doba rata do naglog pada nataliteta usled ratnih dejstava, mobilizacije muškaraca, nedostatka medicinske nege i sl. Da je u NDH stradalo milion Srba, onda ih po popisu iz

1948. godine ne bi moglo biti više od milion, jer bi u međuvremenu došlo i do mnogo većeg pada nataliteta.

Konačno, nedavno je objavljen „Poimenični popis žrtava koncentracionog logora Jasenovac“ u kojem su obrađeni podaci za ukupno 72.193 osobe. Iako to nisu definitivni podaci i istraživanje se nastavlja, sa sigurnošću se može reći da se konačna cifra neće bitno razlikovati od navedene. A među 72.193 stradalih, Srba je bilo 40.251, Roma 14.750, Jevreja 11.723, Hrvata 3.583, muslimana 1.063 itd.

Naravno, i da su ove cifre manje to ne bi izmenilo prirodu zločina počinjenog u NDH i u Jasenovcu. Ali, ako se broj od 40.000 pretvori u 700.000 ili u broj od preko jednog miliona, onda je to samo po sebi zločin svojstven fašističkom mentalitetu.

Dakle, mit o Jasenovcu je samo dobar izgovor srpskom fašizmu za njegovu endogenu mržnju prema Hrvatima za čije su ispoljavanje korišćeni svi mogući povodi. Kako je to u praksi izgledalo, pokazaćemo na jednom karakterističnom primeru. Dan nakon što su Slovenci, napuštanjem 14. Kongresa SKJ, najavili raspad Jugoslavije i time ogorčili veliki broj građana i u Srbiji, *Politika* iz pera Prvoslava Ralića, jednog od propagandista nadirućeg srpskog fašizma, objavljuje komentar pod naslovom *Raćan zao duh kongresa*, u kome se sva krivica za propast kongresa i za sve ono loše što će uslediti prebacuje na Hrvate. To je shvaćeno kao zvaničan stav da je mržnja prema Hrvatima jedno legitimno i poželjno osećanje koje treba što više javno ispoljavati. A događaji iz perioda 1991-95 bili su nov izgovor za širenje te mržnje, tako da ona i danas predstavlja jedno od najbitnijih obeležja duhovnog i političkog života Srbije. Primera za to ima bezbroj. Tako je jedan istaknuti beogradski *opinion-maker*, kada je Srbija (SRJ) na svetskom fudbalskom prvenstvu 1998. godine ispala iz takmičenja a Hrvatska prošla dalje, napisao: „Zlobnoj sudbini nije bilo dosta što smo izgubili, nego je udesila i da Hrvati pobeđu. I zavlada opšta nacionalna potištenost.“

Masovni karakter mržnje prema Hrvatima najbolje se iskazuje prilikom TV prenosa susreta sportskih reprezentacija Srbije i Hrvatske. Ukoliko bi reprezentacija Srbije pobedila, širom Srbije nastala bi opšta euforija, praćena rafalnom paljbom iz pištolja, automata i drugog oružja koja pokazuje da nije pobeđen sportski protivnik, već omrznuti politički neprijatelj. Takav izliv strasti naročito je došao do izražaja u leto 2003, po završetku Evropskog prvenstva u

vaterpolu u Kranju, kada je u finalu ekipa Srbije (SCG) savladala Hrvatsku. Incidenti do kojih je došlo na ovoj utakmici i sukob hrvatskih navijača sa slovenačkom policijom, bili su samo zgodan izgovor srpskom fašizmu za masovne demonstracije po ulicama Beograda, za demoliranje hrvatske ambasade i simbolično spaljivanje hrvatske zastave. Naravno, tim povodom nije pokrenut nikakav krivični postupak i niko nije pozvan na odgovornost jer su i javnost i državni organi na to gledali sa odobravanjem.

Ipak, vrhunac ove mržnje predstavljaju izjave pojedinih političara da „mrze Hrvate“. Takve izjave je u nekoliko navrata davao Vojislav Šešelj, i to dok je bio potpredsednik vlade Srbije, što je ostavljalo utisak zvaničnog stava. A tadašnji generalni sekretar SRS Aleksandar Vučić, u jednoj emisiji na TV Studio B 27. maja 2003, dva puta izjavljuje da „mrzi Hrvate“. Ni jedan političar se ne bi usudio da daje takve šovinističke izjave kad ne bi bio siguran da će one naići na velike simpatije kod publike.

Nedavno je, uz veliki publicitet, pokrenut krivični postupak protiv neke opskurne ličnosti koje je u nekom Rijaliti programu izjavila da mrzi Jevreje, dok isto takve izjave u pogledu Hrvata bivaju prećutno odobravane. Šta više, srpski fašisti, autori šovinističkih izjava o Hrvatima, postaju, upravo zbog toga, veoma cenjene i poštovane ličnosti u Srbiji, kao što pokazuje slučaj Vasilija Krestića koji u svom pamfletu *Znameniti Srbi o Hrvatima* kaže da „Srbi moraju biti svesni opasnosti koja im pretila od jednog malog, perfidnog, ostrvljenog, agresivnog, preambicioznog i grandomanskog naroda, koji nikada dosad nije birao, a neće ni birati sredstva u ostvarenju svojih ciljeva“.

Ima mnogo pokazatelja iz kojih se vidi da su ovi fašistički nazori dominantno obeležje srpske države i srpskog društva i danas 2011. godine: od masovne rehabilitacije četnika za počinjene zločine i proglašenja njihovog fašističkog pokreta za antifašistički, preko uzdizanja i slavljenja Nikolaja Velimirovića, Nedića, Ljotića, Dučića i dr, do masovnog i zvaničnog širenja laži o NOB i Titu. U tom okviru mržnja prema Hrvatima nastavlja da bude bitan element ukupne pužajuće fašizacije zemlje. Trenutno, ona se ispoljava kroz podizanje optužnica protiv hrvatskih branitelja, a sa ciljem da se u očima svetske javnosti uspostavi neka veštačka ravnoteža između Srbije i Hrvatske, da se kaže kako je to „sve isto“, da su svi podjednako odgovorni za ratove 1991-95 i da, kako kaže Boris Tadić, „svako svakome treba da se izvini“.

Prvi otvoreni istup srpskog nacionalizma u posleratnom periodu i pripremanje one, kako kaže Latinka Perović, „osione pozicije po kojoj Jugoslaviju, ako ne možemo njome da vladamo, treba da razbijemo“, bila je diskusija Mihaila Đurića, profesora Pravnog fakulteta u Beogradu marta 1971 povodom promena Ustava SFRJ. Dosledno stavu kralja Aleksandra „ja nisam ni za kakvu federaciju, ja sam pre za odvajanje nego za federaciju“ Mihailo Đurić kaže da se amandmanima „menja karakter dosadašnje državne zajednice“ pa, ako je to tako i ako je očigledno da Jugoslaviju „nije ni vredelo stvarati“, onda se mora zaključiti „da je za srpski narod u ovome času od najveće važnosti pitanje njegovog identiteta i integriteta, dakle, pitanje njegovog političkog, njegovog državno-pravnog objedinjavanja“, tj. stvaranje Velike Srbije.

Ono što je sasvim izvesno jeste da slovenački separatizam ne bi krenuo u akciju odmah nakon Titove smrti i ne bi u toj akciji pokazao toliku upornost i agresivnost da nije pouzdano znao da će njegova aktivnost na rušenju Jugoslavije biti podržana od srpskog fašizma, a što je proizlazilo iz same činjenice da je srpski fašizam Jugoslaviju smatrao za antisrpsku tvorevinu, odnosno da je „Titova Jugoslavija u istoriji ovog tla najdublja i najduža moralna kriza i moralno ništavilo jugoslovenskih naroda“ (Dobrica Ćosić).

Ali, objektivna podudarnost interesa i uzajamne simpatije nisu bili dovoljni i bilo je potrebno da se pređe na konkretne dogovore i saradnju kako bi se pristupilo realizaciji plana.

Iako je kontakata između ove dve antijugoslovenske struje bilo i ranije, hroničari su zabeležili da je 16. Septembra 1985, u Ljubljani, u restoranu *Mrak*, došlo do susreta redakcije slovenačke *Nove revije* i trojice predstavnika beogradske opozicije. Tema razgovora je svakako bila rušenje Jugoslavije jer su ubrzo nakon toga ova dva grobara Jugoslavije usvojila svoje strateške dokumente o njenom rušenju i stvaranju Velike Srbije i nezavisne Slovenije. Najpre je Srpska akademija nauka, zapravo jedan njen deo, tobož nehotice objavila u jesen 1986 svoj Memorandum, koga Ivan Stambolić naziva *In memoriam Jugoslaviji*, a ubrzo zatim, januara 1987, izlazi broj 57 časopisa *Nova revija* sa „Prilozima za slovenački nacionalni program“.

Nakon toga saradnja se intenzivira jer Hrvatska počinje da imitira Sloveniju (što kasnije čine i druge republike polazeći od toga da, ako postoji pravo na otepljenje, onda to pravo imaju svi a ne samo Slovenija) što žestoko iritira srpski fašizam. Njegov cilj je vrlo jasan: Slovenija treba, i to što pre, da

izađe iz Jugoslavije kako bi Hrvatska ostala sama i izolovana u predstojećem ratu sa Srbijom i JNA. Da bi opravdao ova dvostruka merila, srpski fašizam je ponudio sebi svojstveno „teoretsko“ objašnjenje: i Hrvati imaju pravo na otcepljenje, ali samo na „svojoj“ teritoriji, dok srpske zemlje, definisane još u Moljevićevom projektu, tj. do granice Karlobag-Ogulin-Karlovac-Virovitica, ostaju u Srbiji.

Sva ova pitanja su temeljno razmatrana u učestalim susretima srpsko-slovenačkih zaverenika. Vuk Drašković kaže da je „tih dana“ Dobrica Ćosić odlazio u Ljubljanu kod tamošnjih pisaca i njih dovodio u Beograd. To potvrđuje i France Bučar, jedan od lidera domobranskog separatizma: „Sa druge strane, to treba sada sasvim otvoreno da kažem, mi u Sloveniji imali smo vrlo tijesne odnose sa srpskom opozicijom, barem sa intelektualnim krugovima, od Ćosića do drugih intelektualaca“. Tema razgovora je bilo „preuređenje“, a u stvari rasturanje Jugoslavije: „O tome smo mi sa Miloševićem razgovarali na zvaničnoj ravni, a na nezvaničnoj sa srpskim intelektualcima, sa Ćosićem, Svetom Stojanovićem, Palavestrom. Jednom sam razgovarao sa Ćosićem, bio je sa mnom i Rupel, ministar vanjskih poslova. Ćosić je iznio svoje mišljenje i rekao: ja smatram da vi, Slovenci, nekako ne ulazite u to, mislio je na rasprave oko preuređenja Jugoslavije. Vaše shvatanje saradnje između naroda nekako nam ne ide u račun, zbog toga ne ulazite u Jugoslaviju, bolje da vi izađete. To je moje lično uverenje, a ja ću sa Miloševićem razgovarati o tome, pa mislim da će se i Milošević složiti. Tako je on nastupao.“ (*Danas* 04.12.2001, 06.12.2001).

Naravno da se Milošević složio sa ovom idejom, što potvrđuje i Borisav Jović, za koga Miša Gleni kaže da je „jedan žalosno nerazvijen mozak“. U svom dnevniku pod datumom 21. Mart 1990, on beleži svoj susret sa Miloševićem, koji je prethodno imao tročasovni razgovor sa Ćosićem, i zatim iznosi „svoj“ zaključak sa kojim se Milošević slaže: „Pri tome može i Jugoslavija bez Slovenije. Biće nam lakše. Lakše ćemo bez njih sa Hrvatima“.

Svojevremeno se pričalo da je u ovoj akciji ubeđivanja Slovenaca da što pre odu iz Jugoslavije, kako srpskom fašizmu niko ne bi smetao u obračunu sa Hrvatima, učestvovao i Vojislav Šešelj koji je Slovencima govorio: „Vama je bolje da što pre odete iz Jugoslavije, jer ako ostanete, ja ću biti guverner Slovenije.“ Bilo ovo tačno ili ne, ostaje činjenica da je Šešelj, kao *enfant terrible* srpskog fašizma, prvi javno obelodanio ono što je srpsko rukovodstvo u potaji pripremalo. Novembra 1990, u kampanji za izbor predsednika Srbije, na RTS-u se pojavio Vojislav Šešelj koji je svoj nastup

započeo rečima: „Interes je srpskog naroda da Slovenija što pre postane samostalna i izađe iz Jugoslavije, jer će tako Srbi imati jednog neprijatelja manje. Isto pravo treba priznati i Hrvatima na njihovim teritorijama zapadno od linije Karlobag-Ogulin-Karlovac-Virovitica, a Istru sa Rijekom treba dati Italiji. Na ostalom delu Jugoslavije treba formirati novu državu – Veliku Srbiju.“

U srpskom nacionalnom korpusu, već dobro zapaljenom mržnjom prema Hrvatima, ove reči su izazvale erupciju oduševljenja jer su značile da je rat sa Hrvatima vrlo blizu i da će početi čim Slovenija izađe iz Jugoslavije. O stepenu ovog oduševljenja dovoljno govori činjenica da je Šešeljeva stranka ubrzo postala najjača politička snaga u Srbiji.

Nakon što su u Sloveniji i Srbiji obavljene sve potrebne radnje i pripreme za dogovorno rušenje Jugoslavije, odlučeno je da se taj dogovor konačno obelodani i da se svi akteri krize, i domaći i strani, stave pred svršen čin. To je učinjeno na susretu predsednika Slovenije i Srbije Milana Kučana i Slobodana Miloševića 24. Januara 1991. u Beogradu. Oni su se dogovorili, u stvari ozvaničili ono što je dogovoreno nekoliko godina ranije, da Srbija prizna Sloveniji pravo na otcepljenje, a da Slovenija, zauzvrat, prizna Srbiji pravo na stvaranje Velike Srbije pod ezopovskom formulom o pravu srpskog naroda „da živi u jednoj državi“. Taj deo zvaničnog saopštenja, objavljenog u *Politici* od 25.01.1991, koji predstavlja krunski dokaz teze da je srpsko-slovenačka zavera srušila Jugoslaviju, glasi:

„Srbija uvažava interes Slovenije da se na osnovu prava naroda na samoopredeljenje i kroz proces postizanja sporazuma o budućim odnosima republika osigura nesmetano ostvarivanje prava slovenačkog naroda i Republike Slovenije na vlastiti put i vlastito opredeljenje u pogledu oblika budućeg povezivanja sa drugim jugoslovenskim narodima, odnosno republikama. Slovenija uvažava interes srpskog naroda da živi u jednoj državi i da budući jugoslovenski dogovor taj interes treba da poštuje.“

Dakle, rat sa Hrvatima je mogao da počne, ali je prethodno trebalo ispuniti onaj „proces postizanja sporazuma“ kako bi se pokazalo da su Srbija i Slovenija sve pokušale da spasu Jugoslaviju, ali da ništa nije vredelo te ne preostaje drugo osim njenog rasturanja. Taj „proces postizanja sporazuma“ bili su susreti predsednika svih šest republika, na kojima su Srbija i Slovenija sistematski torpedovale svaku mogućnost dogovora.

Saopštenjem Milošević-Kučan upućene su razne poruke na različite adrese, a jedna od najvažnijih bila je ona upućena Jugoslovenskoj narodnoj armiji i ona je glasila: 1) JNA je od sada srpska vojska i nalazi se pod komandom Slobodana Miloševića, 2) Sloveniji je odobren izlazak iz Jugoslavije i JNA u to ne treba da se petlja, osim onoliko koliko je potrebno da bi se stvorio izgovor za njeno angažovanje u Hrvatskoj, 3) JNA treba sve svoje kapacitete da usmeri na predstojeći rat sa Hrvatima.

Iako je, dakle, što se tiče Srbije, osamostaljenje Slovenije bilo gotova stvar, i Sloveniji i Srbiji bilo je potrebno da to ne prođe baš sasvim mirno, na „plišani“ način, već da bude malo i oružanog sukoba. Sloveniji je to bilo neophodno da bi pokazala sa kakvom teškom mukom je izvojevana samostalnost i kakav je herojski podvig bio pobediti moćnu JNA. Srbiji je taj sukob bio neophodan da bi se sprečili prigovori o dvostrukom aršinu prema Sloveniji i Hrvatskoj i da bi se dalje podigla temperatura za ono što će uslediti u Hrvatskoj. Zbog svega toga, kada je došlo do tzv. oružanog sukoba u Sloveniji, bilo je očigledno da se radilo o jednoj operetskoj predstavi koju su režirali Kučan i Milošević. Šta bolje govori o karakteru tog tzv. rata od podatka da je moćna JNA, sa svom svojom tehnikom, oklopnim jedinicama i avijacijom, imala 64 poginula, a amaterska teritorijalna odbrana Slovenije samo 4. Na proteste pojedinih građana Srbije koji nisu shvatali kakva je režija u pitanju i koji su tražili odlučnije reagovanje JNA, srpski fašizam je odgovarao: „Ma ovo nije bitno, bitno je ono što će se dogoditi u Hrvatskoj“. I zaista, ogromna većina srpskog nacionalnog korpusa sa potpunom ravnodušnošću posmatrala je masakr golobradih pripadnika JNA u Sloveniji i sa nestrpljenjem očekivala da Slovenija definitivno ode i da počne rat sa Hrvatima.

Advokat Srđa Popović sačinio je iscrpnu pravnu analizu o tome kako je srpsko rukovodstvo sistematski rušilo Jugoslaviju. On smatra da je SFRJ prestala da postoji 28. septembra 1990. godine, na dan kada je Srbija usvojila svoj novi ustav kojim se konstituisala kao „suverena i nezavisna“ država i od kojeg datuma Srbija odbija da primenjuje savezne zakone koji nisu u njenom interesu. On zaključuje da je Srbija bila prva koja je proglasila otcepljenje od Jugoslavije.

Ovaj stav je svakako pravno utemeljen, ali je SFRJ ipak nastavila da vegetira i posle tog datuma, sve do 18. jula 1991. godine. Tog dana je srpski fašizam potpisao smrtovnicu za SFRJ i proglasio je pravno i faktički mrtvom. Naime, tog dana su četiri ilegalna srpska predstavnika u već paralizovanom

Predsedništvu SFRJ (Borisav Jović, Branko Kostić, Jugoslav Kostić i Sejdo Bajramović, od kojih je „žalosno nerazvijen mozak“ bio najinteligentniji), zajedno sa Slovencem Janezom Drnovšekom, pridržavajući se dosledno dogovora Milošević-Kučan, doneli odluku o povlačenju JNA iz Slovenije. Tom odlukom Slovenija je uspela da se oslobodi JNA i definitivno postane nezavisna, a Srbija je uspela da sve vojne efektivne koncentriše na rat sa Hrvatima.

Dakle, datum smrti Jugoslavije je 18.07.1991.

Beograd, 28.02.2011

Dr Aleksandar Sekulović

LITERATURA:

- Banac Ivo, *Raspad Jugoslavije*, izd.Durieux, Zagreb 2001
- Gleni Miša, *Pad Jugoslavije*, izd.Samizdat 92, Beograd 2002
- Hadžiprodromidis Leonidas, *Umorstvo Jugoslavije*, izd. Beogradski krug, Beograd 2000
- Hadživasilev Kiro, *Međunacionalni odnosi – Balkanska iskustva*, izd. Društvo za istinu o NOB, Beograd 2003
- Jović Borisav, *Poslednji dani SFRJ*, izd. autor, Beograd 1996
- Kočović Bogoljub, *Sahrana jednog mita*, izd.Otkrovenje, Beograd 2005
- Krestić Vasilije, *Znameniti Srbi o Hrvatima*, izd.Prometej, Novi Sad 1999
- Kuljić Todor, *Tito*, izd. Gradska biblioteka „Žarko Zrenjanin“, Zrenjanin 2005
- Marković Milenko, *Srpsko pitanje između mita i stvarnosti*, izd.Beogradski krug, Beograd 1997
- Perović Latinka, *Ljudi, događaji i knjige*, izd.Helsinški odbor za ljudska prava u Srbiji, Beograd 2000
- Pribićević Svetozar, *Diktatura kralja Aleksandra*, izd.Globus, Zagreb 1990
- Vasović Milan i Nikolić Kosta, *Ujedinjene srpske zemlje*, izd. Vreme knjige, Beograd 1996
- Zbornik *Fašizam u savremenosti*, izd.Fakultet političkih nauka u Beogradu i Savez antifašista Srbije, Beograd 2009